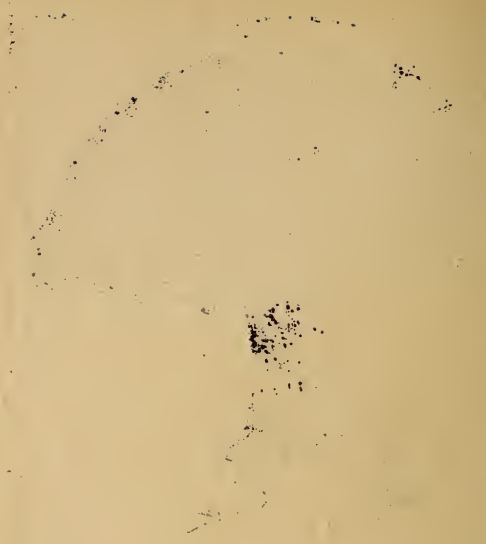

EL GRAN ALEIX

DRAMA D'EN JOAN PUIG I FERRETER

A don Ignasi Traño,
recort afectuos del
Autor

EL GRAN ALEIX

JOAN PUIG I FERRETER

EL GRAN ALEIX

DRAMA EN DOS ACTES

BARCELONA

A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER D'EN BALMES, 54

1912

Ningú pot traduir ni reim-
primir aquesta obra sense
permís de l'autor : La *So-*
ciedad de Autores Espa-
ñoles està encarregada de
la cobrança dels drets de
representació

PERSONATGES

ALEIX, propietari rural i de cavalls sementals

SOFIA, la seva muller

LLUCIÀ, llur fill

NOEMIA, filla de Sofia

AVELÍ, amant de Noemia

MOÀS

EL BASTER ALIGRE

PRIVAT

XANDRI, nen d'uns 10 anys

TRES VEUS DE DÒNES

L'acció en un poble rural de Catalunya

Dreta i esquerra, del espectador

DECORACIÓ

Un gran pati. A l'esquerra un mur no gaire alt que'l separa del carrer. A primer terme una porteta. Al segon la gran porta, que dona entrada a carros i cavalleries. Al fons la granja, la porta de la qual s'aproxima al costat esquerre. Al centre una porta més petita, que condueix a una cisterna, qual bomba es visible; tocant al costat dret un ample portal, que es el passadiç del pati a l'hort que hi ha contra la casa; aquest passadiç es llarg, i a la part de la dreta s'hi veuen dues portes d'estables. Al costat dret, la casa: s'hi puja per un replà de tres graons. A cada banda del replà una parra que puja paret amunt, fins a la teulada, ornant les tres finestres practicables del pis superior. A cada costat de la porta d'entrar a la casa, una finestra. Contra la casa, entre'l fons i la porta, un abeurador. Per totes les parets estaques pera fermar cavalls.

ACTE PRIMER

ACTE PRIMER

(A mitja tarda d'un dia de primavera. Sofia acaba de tancar furiosament la porta petita del carrer. A fòra s'ouen crits i rialles de dònnes.)

SOFÍA

El gran Aleix! Què n'heu de fer del gran Aleix, mandroses? Aneu a treballar!... Endresseu casa vostra!... Que'l sopar estigui a punt quan l'home arribi! I com deù estar la roba? Valdría més que anessiu a passar bogada!

VEU *(de dòna, a fòra)*

Acabeu d'una vegada, esquerpa!

ALTRA

Ja hi faig la creu a casa vostra!

ALTRA

Gata gelosa!

ALTRA

Que teniu por que'ns el mengem el gran Aleix?

SOFÍA

Això! Tu també, Maria Arnau? Les fadrines i tot darrera el gran Aleix! En quins temps som!

VEU

Ja ho podeu dir!... Les velles bruixes tornen a enfurismar-se contra'l jovent i li voldrien la sang pera tornar-se a fer els untets, si podien!...

(Se senten esclafir rialles acompanyades d'algun crit, pera acabar en complet silenci al cap d'un instant.)

SOFÍA

Arri, allà! Remat de velles eugues famolenques i de pollines xardoroses! Fugiu d'aquí si no voleu que us desfermi els goços per les cames!

PRIVAT

(apareixent pel portal del fons)

Què teniu, mestressa, que esteu tant furiosa?

SOFÍA

Lo de sempre que l'Aleix arriba, que se m'omple la casa d'amigues seves.

PRIVAT

Aont són?

SOFÍA

Totes les he tret de casa.

PRIVAT

Això heu fet?

SOFÍA

Pel nom que'm dic i mal que an ell li pesi!

PRIVAT

Ara faran mofes de vos...

SOFÍA

Ne pendré una pels cabells i l'escarmentaré!...
Aquesta María Arnau dels cabells rossos!...

PRIVAT

La María Arnau? La més graciosa?

SOFÍA

Per graciosa que la trobis, no li veuras mai més
posar els peus a casa!

PRIVAT

Sí que ho feu fort, mestressa!

*(Obrint la porteta, apareix Moàs, vagabond
de barba blanquinosa.)*

MOÀS

Mestressa, porto crèixems i caragols... i una altra cosa bona...

SOFÍA

No vull res de lo que porteu. Fugiu-me del davant!

MOÀS

Esteu enfadada, mestressa?

SOFÍA

Molt enfadada amb vos.

MOÀS

Amb mi? Per què?

SOFÍA

L'altre dia, què li contaveu de mi a la senyora Forgues?

MOÀS

Jo! què li contava?

SOFÍA

No ho negueu, perquè jo era allí, retirada al menjador.

MOÀS

Es que jo...

SOFÍA

No ho negueu: vàreu arribar amb un bé de Deu de creixems que encantava; la senyora Forgues va dir-vos: — La una meitat per mi, l'altra per la dòna de l'Aleix. — I allavores què digueu vos de mi?

MOÀS (*confós*)

Senyora, jo no sabia que fossiu allí dintre...

SOFÍA

Ah! ah! Aquesta es bona! Així's coneix a la gent! Si haguessiu sabut que era allí dintre no ho hauríeu dit, ja ho crec; hauríeu dit bé de mi, al contrari!

MOÀS

Vos no sabeu com es penosa la vida d'un home qui, com jo, viu de mercès. S'ha d'afalagar a tot-hom, i jo he après que no se'n treu gran cosa de dir tot el bé d'aquest món a la cara d'una persona, si al mateix temps no'n malparles una altra.

SOFÍA

Doncs aneu a qui li agradi això, que a mi no.

MOÀS

A vos no, ja ho sé, però a la senyora Forgues...

SOFÍA

Ba! Ja esteu llest per mí! M'enteneu? Vull dir que de sobralles de dinar, de roba usada, de botes

velles, ja se n'ha acabat la mena. Primer ho donaré al dimoni que a vos! I aquesta porta no l'obriu més: ja es inútil que truqueu, perquè ningú us hi respondrà!

MOÀS

Senyora, jo us demano que'm volgueu perdonar. Soc un home flac, que no té altre defecte que l'esser un poc massa lleuger de llengua.

PRIVAT

Ah! ja teniu feina llarga si us voleu treure aquesta mosca del davant!

MOÀS

Per lo demés, sempre porto coses bones i pas cares, perquè se'm paga a voluntat; creixems dolços de la font del Castell dels Ducs; caragols gegants de la vella raça montanyesa, com no se'n crien en altra part del món, d'aquells tant escaços que quasi ningú'n troba sinó jo, i que amb tres solament se fa un bon plat pera una persona gormanda. Porto també, devegades, com avui, per sort, ne porto dues, oh! la rica cosa, senyora! dues tófonos, cullides ara mateix venint pel vostre bosc, que dintre dèu anys serà el més frondós del terme... Oh! quina plantada més bella hi puja! i unes alzines més dretes i més çapades, que sembla que vulguin plantar cara al cel!... Dues tófonos amb les quals fareu una truita que hi cantaran els àngels! Teniu! Si l'altre dia va ser tot per la senyora Forgues, creieu que no era res comparat amb lo

que avui us emporteu vos. Teniu! Tot per vos, fins a vuidar el sarró.

SOFÍA

Si lo que porteu no fos millor que vos...

PRIVAT (*anant-se'n*)

Ja us té seva, mestressa; l'heu deixat parlar massa.

MOÀS

Calla tu, borinot! I com esperava que se n'anés aquest moço! Perquè heu de saber que us porto coses millors que'ls créixems i els caragols... No m'heu entès quan us he dit: porto créixems i caragols i una altra cosa bona?

SOFÍA

Me creia que volíeu dir les tófonas.

MOÀS

Eh! les tófonas! jo us vinc a dir del gran Aleix i'm sortiu amb les tófonas!

SOFÍA

Què sabeu de nou de l'Aleix?

MOÀS

La veritat, lo que jo sé no es pas una cosa bona, sinó fins a cert punt. Això ja us ho deveu figurar; com a vos, m'interessa més saber les infi-

delitats i traidoríes del vostre marit que'l seu estat de salut o que'ls seus guanys. Essent així, doncs, i anant vos a la caça de semblants noves, la que jo us porto es prou dolenta pera que jo us l'anuncii com una bona nova... Millor faria en dir-li grossa, vull dir...

SOFÍA

Digueu-la sense més compliments.

MOÀS

I be, que'l vostre Aleix s'entén ara amb la dama que viu a Cornellès, l'antic castell que es avui la seva propietat, amb grans terres a la rodalia; una dama que monta a cavall i en bicicleta com un minyó de vint anys.

SOFÍA

Ah! fins les grans dames enamorant-se d'ell! D'un rústic patró de sementals! Què té aquest home pera que totes el vulguin? Ah! com el detesto, Moàs, cada vegada que sé una cosa així! Però aquest cop digueu-me d'ont heu tret aquesta nova? Qui us ho ha dit? Qui us ha contat?...

MOÀS

Permeteu-me que això m'ho guardi, com sempre. Ningú'm diu res i m'ho diuen tot! Jo sé tot lo que passa per la comarca. Visito cada dia un poble diferent i sempre els mateixos al cap del mes. Entro a les cases, bec a les tabernes, menjó

als hostals, faig gresca als cafès... Així ho sé tot i així mateix ho escampo...

SOFÍA

Ho escampeu, butxí de la meva ànima! I això que'm dieu de l'Aleix també ho heu escampat?

MOÀS

I no! Això m'ho he guardat amb molta reserva pera dir-vos-ho a vos sola, i altres coses que no us he dit encara.

SOFÍA

Què? Més coses encara? Parleu!

MOÀS

Vaja, que ja fa anys que'l gran Aleix i la de Cornelles s'entenen i que fins tenen un fill...

SOFÍA

Un fill! Maleit sigui! Ah! gran Aleix, amb el teu posat de bon home, cada dia se't sab una malifeta nova! I ja'l veureu quan arribarà, tant manso i tendre! Jo't juro que a vora meu no hi trobaras més que fel!

MOÀS

En quant an això del fill, jo us puc assegurar per la meva part...

SOFÍA

No'n parlem més aquí. Algú podria vindre.

Veniu, entreu. Menjareu un bocí entretant m'ho conteu tot.

MOÀS

Gracies a Deu que'm permeteu l'entrada a casa. Vinc amb molt gust... Però ja sabeu que'l gran Aleix està avui de retorn?

SOFÍA

Ja ho sé...

MOÀS

Es que no voldria que'm trobés a dintre.

SOFÍA

No temeu res. No arribarà fins a boca de fosc o entrada ja la nit.

(Entren a la casa. Pausa breu.)

PRIVAT

Aont l'aniré a pescar jo aquesta Noemia? Amb quina pressa manen els enamorats! Semblen moribonds, demanant el metge!... I'm jugaria el coll que'l vell trataire es dintre! Quina se la dèu haver empeltada pera tornar-se a fer seva la mestressa?

NOEMIA *(sortint de la casa)*

No, mare; ni els caragols ni els créixems...

PRIVAT *(fent-li senyes que ella no veu)*

Pst!... Noemia! Pst!...

NOEMIA (*de cara dintre la casa*)

En bona fe, no! Tófonos? Tampoc! Res de lo que porteu... Me feu rabia per la vostra mala llengua! No us puc veure; la mare ja ho sab! I si s'hagués pensat que jo era dintre, potser no us hauria fet entrar. Sou un home dolent! Us detesto! Ex! Puf! Ex! Me'n vaig!

PRIVAT (*en veu baixa*)

Noemia! Pst! Un moment! Escolta...

NOEMIA (*girant-se dissimuladament*)

Calla! Ja't sento; espera. No, al pare no li diré res ni que resteu aquí tota la tarda... Però a mi deixeu-me fugir; me sembla que no m'acosto de dues hores... Què? Ah! Sí; tot per no veure-us ni sentir-vos. (*Baixa cap a Privat.*)

PRIVAT

Però que no'm senties? Al jardí hi ha l'Avelí. M'ha demanat que't cridés, que't cerqués. T'espera.

NOEMIA

Pst! No cridis. Ja ho sabia. L'he vist per la finestra del darrera com saltava la paret. Tu vigila. Per l'amor de Deu, Privat!...

PRIVAT

Descuida. El trobaras mitg amagat a la mare-selva.

(Noemia se'n va pel fons. Obren la porta del fons i entra el Baster alegre.)

BASTER

Sol... do... sol... do... que'l gran Aleix arriba!...
Hola, Privat! Que no estas de festa, avui?

PRIVAT

Què vols, Baster? Molt d'hora cantes, amic!
Què't passa? Acosta-t aquí.

BASTER

Es veritat que avui arriba el gran Aleix?

PRIVAT

Avui, sí. Què li vols?

BASTER

Res. Quan l'Aleix arriba es una festa. Les bones moces se pentinen i engalanen, tant les casades com les fadrines. Ah! totes tenen una mirada pera'l gran Aleix.

PRIVAT

Totes! Això es molt dir...

BASTER

Per ont ve l'Aleix, no ho sabs?

PRIVAT

Pel camí dels Dovrells, me sembla.

BASTER

Volem anar a rebre-l uns quants. Som dissabte, arriba el gran Aleix, i es cosa de començar la gresca. Vaig a fer-ho saber als demés amics. Ah, Deu!... Ja veus que me l'estimo al teu amo! Doncs encara es més l'enveja que li tinc a l'home! Res de mal, per això. Enveja de la bona! An ell li diuen el gran Aleix; no com a tu't diuen Privat, a un altre Pere i a un altre Joan!... Sinó gran Aleix, com a un rei, o com a un Gran de la Rússia, tant mateix!

PRIVAT

Perquè es tant alt i ben plantat, li deuen dir...

BASTER

I cà, home! Aquest nom vé d'elles... Diable! de les dònnes, que totes el volen... Oh! el gran Aleix! El gran Aleix! No's guanya així com així aquest nom!

(De sobte se sent el trot ràpid d'un cavall i apareix, muntat, davant de la porta del carrer, Llucià, el fill de l'Aleix. Del cavall estant.)

LLUCIÀ

Oooh! Xooh!... Que tens cotó fluix a les orelles, Privat? No m'has sentit trotar? Obre-m la porta com un dimoni!

PRIVAT (*obrint*)

Sant Marc! El Llucià aquí! Ja obro. Veniu molt 'hora, Llucià, i ademés, enfadat...

LLUCIÀ (*entrant a cavall*)

Oh! i tal que vinc enfadat! El pare ho fa tant be que'm dona els cavalls pitjors i's guarda els bons per ell. (*Descavalca.*) M'acaba de passar un disgust baixant la costa del bosc gran... Trotava distret amb la brida fluixa... i paf! de genolls en terra aquest ròssec! (*Li mira els genolls.*) No crec que s'hagi fet mal; no's pot dir res a cop calent. Després el mirarem millor... Au! té, Privat, porta-l a l'estable i dona-li un bon pinso. (*Privat se'n va pel fons amb el cavall.*) I doncs, Baster, tot just som a la tarda del dissabte i ja fem festa?

BASTER

He vingut a saber noves del teu pare... i sembla que no ve amb tu.

LLUCIÀ

Sembla que no ve amb mi, i no crec pas que arribi avui.

BASTER

Ah! No arriba avui!

LLUCIÀ

Abans d'ahir, que'ns vam trobar a Banyeres, va dir-me que no'l esperessim el dissabte; digué: « si acas vinc serà molt entrada la nit... però no'n confieu fins al diumenge al matí. »

BASTER

Així, doncs, fins demà al matí; vaig a dir-ho als companys.

LLUCIÀ

Què vas a dir-los als companys?

BASTER

Que l'Aleix no arriba fins demà.

LLUCIÀ

Mira, Baster; te diuen el baster alegre, i a mi no m'agrada la teva alegríia. Sou uns quants, i tu un dels principals, que'm teniu al pare mitg tras-tocat amb les vostres facecies. Amb això, que no us vegi gaire per aquí...

BASTER

An ell li agrada la nostra companyia...

LLUCIÀ

A vosaltres us agrada la seva, perquè us el xucleu com a sangoneres. Qui paga sempre sinó ell?

BASTER

Paga qui pot al mon; tota ma vida ho he vist així. I potser sí que voldras manar al teu pare i a tots nosaltres?

LLUCIÀ

No vull manar a ningú. Però no vull que'ls abellots vinguin de fòra a xuclar la mel de la nostra arna; ni vull que ningú s'aprofiti del natural massa bo del pare... I prou, baster: ja sabeu que'l gran Aleix no arriba avui.

PRIVAT (*venint del fons*)

No vol tastar res el vostre cavall...

LLUCIÀ

Bona la faríem ara! Deixem-lo estar un moment; veurem si's decideix a menjar entretant... Me'n vaig a dintre, que m'extranya que ningú s'hagi deixat veure. (*Entra a la casa.*)

BASTER

No s'assembla pas al seu pare aquest... Una nit tant xalada com anavem a passar!

PRIVAT

Què diu, que l'amo no arriba avui?

BASTER

Sembla que no. Jo que havia tret el fluviol pera aquesta nit i havia ensajat una tocada nova!... Anem-ho a dir als companys. Què hi farem? El mon no s'acaba en un dia. A reveure, Privat. (*Se'n va.*)

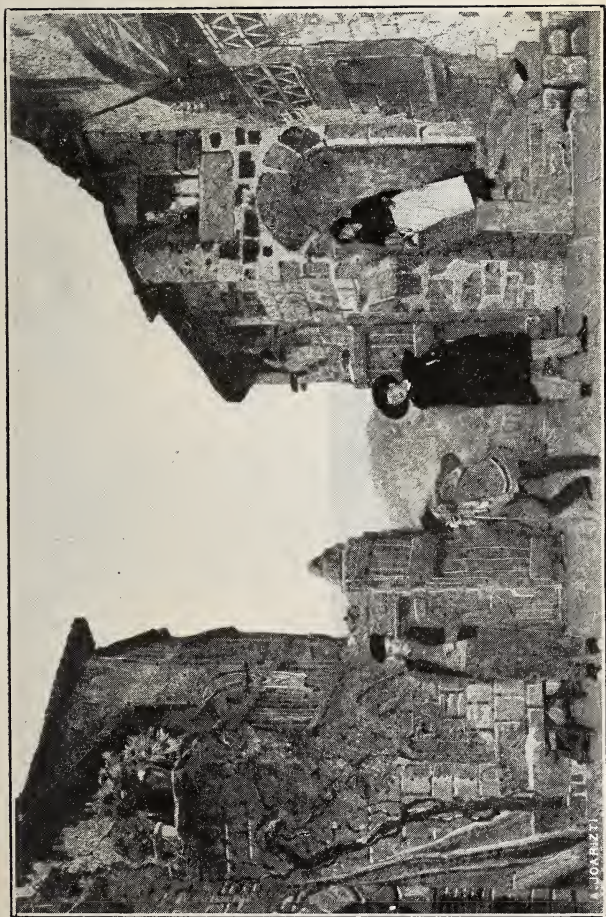
PRIVAT

Adeu, benaventurat!

LLUCIÀ

(*sortint darrera de Moàs, qui mormola, se queixa i ploriqueja*)

He volgut escoltar pera convence-m. Ja m'ho deien que éreu un bruixot i un dimoni fica-foc,

A. JOAQUIN

però no me'n creia tant. Arri allà! Fòra! Crideu, ploreu, gemegueu, planyeu-vos, queixeu-vos a qui us doni la gana. Què'n teniu que dir del meu pare! Quina ofensa n'heu rebut que parleu d'ell de tant vil manera?

MOÀS

Llucià, tu m'has pegat... No vull saber res més... Sense respecte als meus pèls blancs m'has pres per la barba... Mira, sang aquí, aquí, a la meva barba blanca!... Oh! sang! sang! Mira aquí a les meves mans la meva sang! No'm puc defensar perquè ets més jove, però vaig a queixar-me a la justícia!

LLUCIÀ

Anem! Jo t'hi acompanyo!... Ont vols anar?... A casa la vila? A cal jutge? Anem! Allí t'ensenyaran de malparlar la gent en sa propia casa!... Au, passa al davant, que jo't segueixo! Fes via, vell bruixot!

MOÀS

Allí t'ensenyaran de pegar a un pobre home! Anem! Allí t'ensenyaran lo que val una gota de sang!

SOFÍA (*sortint a la porta*)

No hi aneu! Vina ací, Llucià! Entre tots dos me posareu galdosa! Ah! no m'escolteu? Doncs jo també vinc.

(*Ella els segueix quan els dos han desaparegut per la porteta.*)

PRIVAT

Ah! M'agrada que'l Llucià hagi donat una llissó al desvergonyit. Però casa la vila es davant mateix del jardí... Cal avisar an aquells.

(Se'n va pel fons. Una pausa. Apareixen Noemia, Avelí i Privat pel fons.)

PRIVAT

Creu-me, Avelí: ves-te'n per aquesta porta i depressa...

NOEMIA

Sí, ves-te'n per aquí desseguida...

AVELÍ

Me n'aniré per la porta del carrer, però no desseguida. *(A Noemia.)* No insisteixis tu! *(A Privat.)* Vigila tu, Privat. Diumenge't pagaré el café i una partida de bicicleta. Au! ves!

PRIVAT

M'està be lo de diumenge; però escolta, Avelí: encara no hi has parlat prou amb la Noemia? Me posaras en un compromís, i si tant la tiveu, se trençarà la corda. D'aquí un instant tornen la mestressa i el Llucià...

AVELÍ

Per això mateix, deixa-ns sols i vigila, que no'ns sorprenguin...

PRIVAT

Ont tinc de vigilar, digueu-mo! Aquí? Allà?
A la porta del carrer? A la de l'hort?

AVELÍ

Ho sabs millor que jo. Ves-te'n en nom de Deu!

PRIVAT (*anant-se'n pel fons*)

En nom de Deu, que s'acabi aquest festeig!

AVELÍ

Creu-me, Noemia, creu-me, que soc ditzós de veure com m'estimes.

NOEMIA

Ai! Estic neguitosa, que no puc dir res. Mai havies entrat aquí al pati ni de nit ni de dia. Tens massa atreviment... Ves-te'n. De l'un instant a l'altre ens poden sorprendre. Jo no puc viure amb aqueix sobressalt...

AVELÍ

Calla, tonta; sempre has estat poruga. Poruga i desconfiada. Es que no m'estimes prou, Noemia?... què dius?

NOEMIA

T'ho he provat millor que amb paraules.

AVELÍ

Ho dius amb tristesa, condolen-te'n. Sí, fa dies

que estas trista... No t'espantis. Jo'm portaré com un home. Un dia seras la meva esposa. Vindras al meu país. Oh! el meu país, quan el coneguis! Tot son hortes i jardins a vora'l mar sempre blau! Allí s'hi cullen tot l'any les daurades taronges. Valencia hermosa! Allà hi ha la meva mare que m'anyora. Espera que li porti una jove catalana, una Noemia rossa, de grans ulls blaus...

NOEMIA

Avelí, no m'enganyes?

AVELÍ

Doncs si creus que t'enganyo, deixa tos pares i vina amb mi allà, si tant m'estimes...

NOEMIA

Quina noia, per molt que estimi, deixa pare i mare pera anar tant lluny amb el promès?

AVELÍ

Tu ets més que la meva promesa, Noemia.

NOEMIA

Soc més i no soc tant. Ells no volen que'm casi amb tu, i jo ja soc teva, Avelí. Vols sortir més trista que la meva, que m'he anat a enamorar d'un que no té de viure a la meva terra, i he estat boja de estimar-lo tant abans de saber si podia ser el meu home?

AVELÍ

Soc teu com tu ets meva!

NOEMIA

Quan una noia estima boja a un home, ell pot dir que es seva; una noia no ho pot dir mai que un home sigui seu.

AVELÍ

Te mostres massa desconfiada amb mi... Te repeteixo que'l dia que vulguis fugir...

NOEMIA

Creu-me que si fos per la mare sola, fugiria amb tu, ni que fos a l'altra part de mon. A qui no podré mai fer-li aquest tort serà al pare.

AVELÍ

Sovint passa al revés això.

NOEMIA

Pera la mare seria una mala filla, si no fos pera'l pare la millor filla del món; i vetaquí que ara la balança's posa a nivell, i aquí'm tens, ni gaire bona ni massa dolenta...

AVELÍ

Deliciosa Noemia! Dòna encisadora! Oh! que t'estimo! Aquesta nit no faltis a l'hort; sense tu no puc viure...

NOEMIA

L'hort ha sigut el meu mal; me veus tant folla
que te n'aprofites...

(Privat entra corrent.)

PRIVAT

Coloms del meu colomar, esventeu-vos, separeu-vos, que l'esperver no us trobi junts. Trenqueu la conversa, que anusareu al vespre. La mestressa i el Llucià acaben de sortir de casa la vila...

AVELÍ

Per ont m'escapo?

NOEMIA

Per l'hort, Avelí...

AVELÍ

Aquesta nit al teu lloc!...

NOEMIA

Lloc i hora i companyia tinc presents dia i nit.

PRIVAT

Ja que m'heu fet perdre tant temps vigilant, ara be podríeu ajudar-me una estona a regar.

NOEMIA

Tens raó, Privat; anem a regar, correm...

PRIVAT

No correm tant.

NOEMIA

Per què?

PRIVAT

Si atrapessim l'Avelí, no regaríem gaire...

NOEMIA

Les plantes rai, que tenen espera.

PRIVAT

I l'amor no'n té?

NOEMIA

No tanta, Privat!

PRIVAT

Mestresseta, l'amor se nodreix de patiments i les satisfaccions el maten.

NOEMIA

Anem! Anem! Qui sab lo que li es bo ni lo que li es dolent a l'amor? Amor se nodreix d'amor, i si això li manca, se devora a sí mateix... Anem, abans no arribi la mare.

(Se'n van pel fons. Venen del carrer Sofia i Llucià.)

LLUCIÀ

Ha tingut sort que'l jutge es fòra vila, si no...

SOFÍA

Tu n'has fet massa de pendre-l per la barba.

LLUCIÀ

I ell, que volia alçar el bastó contra mi?

SOFÍA

I què havia d'alçar, pobre home!

LLUCIÀ

Just! Planyeu-lo! Que no'l coneixeu encara?
L'altre dia deieu que mai més passaria aquesta porta...

SOFÍA

Se m'ha posat a plorar; m'ha trencat el cor.
Després m'ha ofert un manat de créixems preciosos, i caragols, i dues tófonos.

LLUCIÀ

No teniu vergonya d'acceptar-li. Ont₂ es₂ això?
(*Se'n va a dins.*)

SOFÍA

Què vas a fer, Llucià?

LLUCIÀ

(*sortint i llançant amb furia lo que ha dut el vell*)

Au! Enlaire tot: caragols, tófonos, créixems!
Vergonya a vos, d'admetre a casa a qui parla tant malament del pare!

(*Entra a la casa i tanca la porta.*)

SOFÍA

No li toqueu son pare! Igual que la Noemia.
No sé qu'els dona a la gent! ¡Ah! Maleit Aleix!
Ets un dimoni i tothom te creu un àngel!

(Se posa a recullir lo que ha llançat Llucià.)

LLUCIÀ *(que obre la finestra de dalt)*

Mare! no reculliu això, en nom de Deu!

SOFÍA

No vull aquest escampall...

LLUCIÀ

Llanceu-ho!

SOFÍA

I a tu qu'è't fa això? Valdría més que'm parlessis
de ton pare, que encara no me n'has dit res, tant
mateix!

LLUCIÀ

Esperava que vos me'n preguntessiu.

SOFÍA

Era a tu que't tocava parlar-me'n.

LLUCIÀ

Doncs va dir-me' abans d'ahir, a Banyeres, que
potser no arribaria fins diumenge al dematí.

SOFÍA

No hi ha per aquells volts el castell de Corne-
lles?... eh? Tu! Respon!

LLUCIÀ

Crec que sí.

SOFÍA

Ja està comprès, així.

LLUCIÀ

Mare! No sentiu els seus picarols? M'ho havia semblat fa un instant. Oi, sí que es ell! Diable! M'ha ben enganyat el pare!

(Desapareix jooisament.)

SOFÍA

Que fins diumenge no arribarà, i ara's presenta?... Aleix, no més penses quina la faras pera dur-me venuda.

LLUCIÀ *(sortint de la casa)*

Aneu-li a obrir les portes! Noemia! Noemia!
El pare arriba!

NOEMIA *(venint del fons seguida de Privat)*

T'ho he dit, oi, Privat? Me sembla que sento el cavall del pare... Aquí el teniu.

(Aleix arriba a mitg trot dalt d'un magnífic cavall negre, ornat amb picarols brillants i una soperba gualdrapa roja. Porta a la gropa del seu cavall un nen d'uns vuit anys, negrenc i magristó.)

ALFONSO B. P.

ALEIX

Oooh! Xooh!... Ja som a casa, minyó! Aquí teniu un nou hoste. (*Del cavall estant alça el noi en braços i crida:*) Qui el vol? Qui el vol? Tots esteu boca-badats! A tu te'l dono, Noemia, perquè li facis de mare! (*Ell mateix, del cavall estant, s'inclina i el deixa a terra.*) Apa! Saltirona per aquí! I ara! com camines? Que se t'han fet nafres a les anques? Mal cavaller seras.

(*Descavalca.*)

NOEMIA

D'ont heu tret aquesta criatura, pare?

ALEIX

Espera; prou vagarà de contar-vos-ho. Té, Privat; porta-m el Brunell a l'estable. Tracta-l be, que s'ho mereix. (*Donant-li un cop a l'anca. Diu a Sofia.*) I a tu, quants cops t'ho hauré de dir? Cada vegada lo mateix. Sembla que no arribi ningú. No tens millor roba pera esperar al teu home?

LLUCIÀ

La mare no t'esperava fins demà.

ALEIX

I tu, com estas, Noemia?

NOEMIA

. Si fa o no fa, igual com me deixàreu. Us vull demanar una gran mercè...

ALEIX

Tu diras. (*A Sofia.*) Per què fas tant mala cara tu? I les nostres veïnes, les meves amigues, aont son? Aont son la María Arnau i la Filomena? I la Francisca Duch? I la filla de l'Agna?

SOFÍA

No'n tens prou amb les que trobes donant el volt, que encara demanes aquestes?

ALEIX

La vostra mare sempre serà gelosa. Se pensa que per tot arreu tinc aventures. Uf! Fugiu! Don Juan!... I jo no més espero arribar a casa pera abraçar a la vella... (*Se li acosta.*)

SOFÍA

Fuig-me d'aquí, hipòcrita!

ALEIX

Vaja! No hi ha manera de fer les paus! Cada vegada que torno d'un dels meus viatges me dic: «M'ho pendré d'aquesta o d'aquesta altra manera pera ferme-la meva?» I fracasso cada cop, m'ho prengui com vulgui. Sempre la trobo més punxosa que un erissó. Llucià, tanca la porta gran. Anem, Noemia, que us contaré com he trobat aquest minyó!...

BASTER

(*empenyent la porta, que Llucià tanca, i entrant*)

Ep, tu! No'm clavis la porta al nas! Ja ho sé, ja, que ha arribat el gran Aleix...

ALEIX

El Baster alegre! Dimontri! Algú que's deixa veure a la fi...

BASTER

Hola! Com a anat això, Aleix? Has estat massa dies fòra; la nostra colla semblava la colla dels enterra-morts, sense tu...

SOFÍA

I què n'hem de fer d'aquest marrec, ara? *(Al nen.)* Què mires amb aquests ulls tant esverats?

ALEIX

No te'n cuidis d'ell; millor ho farà la Noemia que tu.

SOFÍA

Que es algun príncep o fill d'alguna senyora noble?

NOEMIA

M'ha dit que té gana, pare. Me'n vaig a donar-li alguna cosa. *(Entra a la casa seguida del nen.)*

ALEIX

Doncs digue-m, Llucià: què has fet d'abans d'ahir, que varem trobar-nos?

LLUCIÀ

He anat a les masíes que vareu indicar-me.

ALEIX

Has trobat totes les eugues en zel?

LLUCIÀ

Totes, pare.

ALEIX

I l'Afuat, què tal?

LLUCIÀ

Molt be; no més ara, al tornar, a mitja hora d'aquí, baixant la costa, ha ensopegat, tocant de genolls a terra. No sé si ha estat culpa meva, o què...

ALEIX

I es clar que ha sigut culpa teva, llamp de Deu! Això es que duies la brida massa fluixa! No sabs que's pot desgraciar per tota la vida un cavall que toqui de genolls a terra?

LLUCIÀ

Sí, pare, que ho sé...

ALEIX

I doncs! Per què vas distret? Per cert que no tens l'aire d'un badoc, Llucià! Per tot arreu ont vas passar l'altra vegada la gent no té prou boca pera alabarte! «Me diuen: —Teniu un fill que us farà la pols, Aleix! — I be, força que me n'alegro —jo'ls responc:—Això es l'orgull d'un pare.» Però aquesta no te la perdono, Llucià! Deixar caure

així el teu cavall... un dels nostres cavalls!... que be prou se diu que en tota la comarca no hi ha millors sementals que'ls nostres... Vaja, anem a veure la bestia! (*Al Baster.*) Perdona, Baster, que ja tornem...

BASTER (*seguint-los*)

Trobo, Aleix, que no fas gaire cas de mi aquesta vegada. Com si ni'm vegeges, i soc al teu costat fa un quart. (*Desapareixen pel fons.*)

NOEMIA (*sortint de la casa amb el nen*)

Es un gust veure menjar aquesta criatura!

SOFÍA

Què n'hem de fer d'aquest menja-pa? No són bons pera res els xicots de la seva edat. Mengem com un home i treballen menys que un goç. Tu, d'ont ets? D'ont t'ha enfullat l'Aleix? Qui es ta mare? No ho sabs? Eh! Respon!

NOEMIA

Me l'espanteu, tractant-lo així. A mi m'ho diu tot: com se diu, ont l'ha trobat el pare...

SOFÍA

A veure: com te dius? Tu, respon; treu-te el pa de la boca, afamat!

NOEMIA

Així voleu que us respongui?

SOFÍA

Massa el dèu tenir advertit l'Aleix.
(*Venen del fons Aleix, Llucià, Privat i Baster.*)

ALEIX

Sembla que no es gran cosa. De totes maneres, vull que li dongui una ullada el veterinari; en Privat l'anirà a cercar més tard...

BASTER

Jo't dic, Aleix, si hem de fer xerinoia aquesta nit, i tu no'm respons ni'm sents... Que t'ha dit alguna cosa el teu fill?

ALEIX

El meu fill? De què?

BASTER

Ara fa un quart que jo he vingut a preguntar per tu; poc se n'ha mancat que no'm tregués del pati...

ALEIX

Què es això, Llucià? Vols fer com ta mare, que, poc a poc, m'ha tret tots els companys de casa? De quan ençà vas contra'l teu pare, tu?

LLUCIÀ

No contra'l pare: contra alguna mala costum seva.

ALEIX (*ofès; al Baster*)

Ves; digues a tots els companys que jo'ls convido a beure una copa junts, amb motiu de la meva arribada.

SOFÍA

Així es com se pugen les cases, així!

ALEIX

Es que un home que treballa i els guanya com jo, Lucià, no's pot permetre, de quan en quan, alguna xalada? Jo soc d'un natural alegre, i tu més aviat ets sorrut. Doncs estaria bé que jo t'obligués a riure sempre, a mostrar-te amb cara de festa i etjegant facecies per la boca? No; perquè no es el teu natural. En quant a mi, deixa-m' estar de festa i xalar-me després del treball, que d'altra manera no sé comprendre la vida. Pren-me les ganes de divertir-me i m'hauras pres les ganes de treballar, t'ho juro. Quin es l'home que no s'assembla a una medalla, que té cara i creu?

LLUCIÀ

Jo ho dic perquè quan sou tots junts ne feu un gra massa, pare. Es la companyia. Aquest i els altres companys de gresca són tant bones persones com vos mateix, i vos no aniríeu amb ells si no ho fossiu. Però l'home sol es una cosa; l'home ajuntat amb altres no es el mateix que quan es sol. Cap dels que aneu se deixarà dominar pel vi quan es sol, i quan sou junts tots beveu

massa. Qui de vosaltres es capaç d'una malifeta? I tots junts una nit vareu destroçar la font de la vila.

BASTER

El gran Aleix se n'havía anat abans, aquella nit. Prou que ho deiem després: si l'Aleix hi hagués sigut, això no s'hauria fet. Vetaquí com, de no ser-hi l'Aleix, ell va tenir la culpa que's destrocés la font.

ALEIX

M'agrada que hakis dit això. I ara que ve a tom... Tu, Baster, guarda-m de mentir. Mira: quan anem a una festa major, qualsevol de nosaltres mena la tartana; el primer que s'hi troba. No es pas així de tornada, que sempre la meno jo, veritat? Per què? No ho sabs? Perquè l'Aleix, de tots, es l'únic que torna sempre serè. I ja se sab; això es com una llei, entre nosaltres, que si no's complís, de tots aquests ja no se'n contaria gall ni gallina. Això per lo que has dit del beure... Lo que hi ha es que tu ets un bon troç massa interessat, i'm fa por que amb els anys no't tornis egoista encara...

LLUCIÀ

I aneu a fer xalades, en nom de Deu! No us cregueu que jo us vulgui manar tampoc.

NOEMIA

No't sembla, Privat, que amb el natural del pare no cal que m'espanti pera parlar-li de l'Avelí?

PRIVAT

No, mestresseta.

NOEMIA

Aquesta mateixa nit li confessaré tot.

BASTER

I doncs, puc dir als companys que'ns reunirem aquesta nit?

ALEIX

Aquesta nit no, Baster...

BASTER

Doncs quan?

ALEIX

No puc dir-t'ho...

BASTER

Es la primera vegada que respon així...

ALEIX

Potser ara no vindré tant amb vosaltres...

BASTER

Doncs què'ls diré als companys?

ALEIX

Digue-ls que'l gran Aleix ja ha complert els quaranta... que ja'n fa vint que celebra festes

i xerinoles, que ja comença a estar cansat de dir facecies...

(S'asseu gravement en un graó del replà.)

BASTER

Ah, no! Els diré així: el gran Aleix ja no es el gran Aleix; es un Aleix qualsevol; la seva dona i el seu fill se li han posat les calces, i de vergonya no vol venir més amb nosaltres...

ALEIX

Com te plagui, Baster; com te plagui.

BASTER

No'ls diré res, perquè sé que vindras quan sigui l'hora. Serem tots al cafè; no fassis coses...

(Se'n va.)

LLUCIÀ

Pare, aneu amb els companys a fer la gresca. No voldria que jo...

ALEIX

No, fill meu, que ja sé que n'he fet massa. Massa he espremut el suc de la vida. Creieu que n'han sigut d'alegres els meus dies!

SOFÍÀ

I jo quants cops t'ho he pregat que mudessis de vida? Mai m'has cregut. Un sol dia que'l teu fill t'adverteix, l'escoltes... I a mi... i a mi...

ALEIX

Mireu-vos-la: està rabiosa. Greu li sab que escolti els concells del meu fill... Prou sabs que es per tu, que m'has fet aborrir la vida de casa, que m'he aficionat a les gresques i xalades.

LLUCIÀ

Si us disputeu me'n vaig de casa, pare!

ALEIX

Si jo vull pau, costi lo que costi! Per tenir pau a casa vull desfer-me del companys! Mes ella vol guerra, guerra sempre encesa.

LLUCIÀ

Prou, pare; i vos també... Distreieu-vos; conteu-nos com heu trobat aquest minyó...

ALEIX

Ah, sí!

SOFÍÀ

(que s'ha assegut al replà, arraulida, aguantant-se el mentó amb les mans)

L'has portat pera guardar-lo a casa, aquest nen?

ALEIX

I doncs! No deiem sempre que'ns faltava un mocet, un regatxo pera les feines menudes?

SOFÍÀ

No veus que té la llet al morro! Es bo pera anar a estudi i no per la feina!

ALEIX

La Noemia l'ensenyarà de llegir a les vetlles, ella que es la lletrada de casa. Acosta-t, tu, Privat... Ah! s'hi està be aquí a la fresca, voltat de vosaltres, després de tants dies d'estar fòra de casa. I tu, Xandri? Encara no t'han sentit la veu aquests. No ho sabeu? Se diu Xandri; ja es un nom ben estrany.

PRIVAT

Quin dia dèu ser sant Xandri?

NOEMIA

Com us ha vingut la pensada de portar-lo a casa?

SOFÍA

I d'ont l'has tret? Això vull saber jo.

ALEIX

Així com la tristesa encongeix i fa esquerps els homes, l'alegría els fa millors del que són. Creus tu que venia poc content cap a casa, jo! Per tot arreu m'havien dit força be de tu. Havía fet un bon negoci amb uns pollins. Per tot arreu havia sentit dir que'ls sementals de câ l'Aleix eren els millors del mon. Sis cases noves conto entre'ls meus parroquians... Tot això'm feia tornar a casa content com unes Pasqües! Ademés, la satisfacció de sempre; allò de ser tant ben rebut per tot arreu... lo millor del rebost i del celler es pera'l gran Aleix. Allà ont va amb el seu cavall... gran

Aleix per ací i gran Aleix per allà!... Tothom m'ensenyava els pollins de l'any passat amb orgull, mai havien vist besties més hermoses!...

LLUCIÀ

Igual pels llocs ont jo passava.

ALEIX

Així ho crec. Jo'm deia, tornant: Amb lo contenta que la gent està del tracte del meu fill, dintre dos anys serem els amos de la comarca. I pensava: L'any vinent, ademés, farem sortir al Privat amb un bon pare...

PRIVAT

Força que m'agradaria!

ALEIX

No ho pots creure com som ben rebuts per tot arreu! Nosaltres portem la llevor del noble cavall ajuda de l'home! I les eugues que's mor-fonen en les estables renillen briosamente quan senten l'olor del mascle. I aquell dia a la casa es una festa. Oh, l'hermosa cosa, l'ajuntament del cavall amb l'euga! Jo l'he presenciada mil cops, i es sempre pera mi una cosa nova!

SOFÍA

Calla, si't plau! La teva ànima es bruta com la teva parleria.

ALEIX

Mal llamp de dòna! Que res me trobi ben fet ni ben dit! Veniu, fills meus: us ho contaré a vosaltres sols. Deixem-la, que's corsequi...

NOEMIA

Calmeu-vos, pare. Digueu com heu trobat el Xandri.

ALEIX (*després d'una pausa*)

Venía, doncs, content cap casa, i a mida que avançava veia que les plujes primaverals havien sigut més abundoses cap aquí... Bons seran els blats aquest any, pensava jo...

PRIVAT

I ho són, a fe! D'anys que no s'havia presentat una cullita de sant Joan més hermosa!

ALEIX

Doncs amb aquests pensaments venía ahir distret, i el Brunell me portava a mitg trot, quan aconsegueixo una colla de roda-mons, amb sos cavalls magres i carros pintats que semblen barraques de fira, i dònnes amb el fill lligat a l'espatlla... Extranya gent! El que semblava el patró de tots ells va cridar-me. Se'ls havia escapat un noi de la colla: «Si vos, que aneu més depressa, l'atrapeu per la carretera, digueu-li que si aquesta nit no dorm amb nosaltres, que no provi de tornar, perquè el

mataré a fuetades.» Va dir-me... Al cap-vespre vaig atrapar-lo; li vaig parlar; me va fer compassió...

SOFÍA

No t'has empeltat mala rondalla, Aleix!

ALEIX

Què vols dir?

SOFÍA

Que no't crec d'una paraula!

NOEMIA

Per què'ns enganyaria el pare?

ALEIX

Xandri, no es així com ho conto?

XANDRI

Sí, amo.

ALEIX

Així que l'he vist li he dit les mateixes paraules del vell roda-món. Ell que's posa a tremolar, jo que li dic...

SOFÍA

Aleix, no diguis més mentides! Aquest noi es teu i de la senyora de Cornelles!

ALEIX (*furiós*)

De la senyora de... La gelosía la corseca aquesta dòna!

LLUCIÀ

Conteniu-vos, pare! El bruixot d'en Moàs li ha omplert el cap aquesta tarda!

ALEIX

T'ha dit que jo tenia un fill amb la de Cornelles, aquell bruixot?

SOFÍA

Sí, sí! I es aquest que ara'm portes!

ALEIX

I tu, Sofía, goses a parlar així sense saber res cert, no més per lo que t'ha dit el beneit de Moàs! quan jo fa vint anys, vint anys!...

SOFÍA

Digue-ho! Ja ho pots dir! Ja'm pesa a l'ànima aquest secret tant llarg! Per ell fa vint anys que'm tens dominada. Digue-ho tu mateix! Me pesa tanta falsa bondat que t'excusa pera fer-me tota mena de traicions! Digue-ho, perquè si no, no diré jo!...

ALEIX

Jo no ho diré pas. Ni tu tampoc, Sofía. Abans me tallaré la llengua, que dir-ho!

NOEMIA (*acostant-s'hi*)

Què es això, pare? Què us passa? Què vol dir la mare?

ALEIX

Veus? Ho veus? A mi s'acosta i no a tu. Ara digue-ho, si goses...

SOFÍA

Per això temps ha que ho vull dir, i ara ho dic... Noemia, aquest home no ha sigut mai el teu pare...

NOEMIA

Deu meu! Això es possible?

ALEIX

Cert es, filla meva!

(Noemia plora.)

LLUCIÀ

Que somniem o què? Tants anys hem viscut enganyats?

ALEIX

Veniu, fills meus. I tu i tot. D'això se n'ha de parlar molt serenament! Entrem a casa!

FI DE L'ACTE PRIMER

ACTE SEGON

ACTE SEGON

L'acció al mateix lloc, dos dies després al vespre

(Sofia està asseguda en un esgraó de davant de la porta; el mentó apoiat entre ses mans, mirant vagament al seu davant. Apareix Moàs per la porta del soterrani.)

SOFÍA

Ont aneu? No us he cridat encara.

MOÀS

Me canso d'estar a baix. Si m'haguessiu portat menjar, com m'heu promès...

SOFÍA

No he pogut. Fins ara mateix no se n'ha anat el Llucià.

MOÀS

He sentit un cavall a mitja tarda. Qui era?

SOFÍA

L'Aleix, que ha marxat fòra vila a cercar un remei pera un cavall malalt.

MOÀS

Així, puc estar-me aquí sense por. Però no, que'l Llucià pot tornar de l'un moment a l'altre...

SOFÍA

El Llucià tardarà a venir. Potser s'estarà al cafè fins que senti arribar son pare.

MOÀS

Doncs podria entrar a dins a menjar alguna cosa. Mentrestant me direu què voleu de mi.

SOFÍA

Be estem aquí, Moàs. Espereu-vos; ja us ne donaré de menjar. Primer es una altra cosa.

MOÀS

Què us passa, mestressa? Què voleu de mi? Per què, quan m'heu vist passar, m'heu cridat i m'heu fet amagar, dient-me: « Fins a la nit, després de sopar... »?

SOFÍA

Ai, Moàs! Soc molt dissortada!

MOÀS

Per què sou dissortada!

SOFÍA

(posant-li les mans a l'espatlla)

Ai, Moàs! No hi ha dona més dissortada que jo! Ni l'Aleix ni els fills no m'estimen. Ningú m'estima, Moàs!

MOÀS

Algú, sí, que us estima.

SOFÍA

Ningú en tot el món.

MOÀS

A fe de Deu que sí! Recordeu-vos de mi..., fa molts anys que...

SOFÍA

Això no ho he cregut mai veritat.

MOÀS

No digueu que ningú us estimi, al món! Digueu que no ho voleu creure...

SOFÍA

Jo no crec res sense proves...

MOÀS

Quines proves voldríeu? Fa deu anys que us ne dono, de proves...

SOFÍA

Perquè'm porteu futeses totes les setmanes?
També'n porteu a d'altres, indiferentment.

MOÀS

Està clar que'n porto a d'altres. Es la vida.
Entre ací i allà un se la campa...

SOFÍA

Ah! Que he sigut poc sortosa en tot! Ningú
que'm volgués bé! Hi ha dones que són desgra-
ciades amb el marit, com jo, però troben un
home... un home...

MOÀS

No l'heu volgut...

SOFÍA

L'home que jo vull dir... I be, què us conto
a vos? Oblidava que'ls uns us diuen Moàs el
tocat, i altres l'estúpid d'en Moàs...

MOÀS

Vos sabeu que no ho he estat mai; que'l tocat
i l'estúpid els he fet quan m'ha convingut.

SOFÍA

De fer l'estúpid, un acaba tornant-s'hi.

MOÀS

No us fieu de qui, sense esser-ho, consent en
passar als ulls dels altres per estúpid.

SOFÍA

I doncs, Moàs, seríeu capaç de fer algun sacrifici per mi?

MOÀS

Lo que vos volgueu, mentres...

SOFÍA

Mentres què?

MOÀS

Mentres per paga no'm volgueu donar quatre diners, menjar o roba vella de l'Aleix... La paga ha de ser una altra.

SOFÍA

Allavores seríeu capaç de...

(Li parla un instant a l'orella.)

MOÀS

Me repugna, mestressa...

SOFÍA

Sou un no-res, Moàs. M'escolteu boca-badat, sembla que a tot me dieu que sí amb els ulls i amb el moviment del cap, i quan acabo i us miro volent-vos dir: «Ho fareu?», me responeu, esgarrifat: «Me repugna, mestressa...» I be! Què es això de repugnar? No heu fet coses pitjors? No heu robat? No heu fet córrer la sang d'altri? No heu estat a presiri? Per què no po-

deu fer això? Sou un gandul i un covard que ni per una dòna us voleu atrevir a... Arri allà! Que mai més us vegi per aquí! Al jaç els goços porucs! Que la miseria us acompanyi, cavall xacrós!

(Se'n va furiosa cap dintre la casa.)

MOÀS *(seguint-la)*

No us enfadeu tant amb mi... Escolteu-me... Considereu...

SOFÍA *(a la porta)*

No'm seguiu, Moàs! No'm digueu mai més res. No us escoltaré mentres no hagueu fet lo que us demano.

MOÀS

Ja us he dit que'm repugnava... Fer mal a una criatura!...

SOFÍA

Abaixeu la veu, imbècil! Qui us diu que li tingueu de fer mal? Això es cosa vostra.

MOÀS

Com se pot impedir que torni la criatura, sense fer-li mal?

SOFÍA

Portant-la ben lluny.

MOÀS

Ben lluny? Aont? Sols hi ha un lloc prou lluny pera que mai més ne torni.

SOFÍA

Porteu-li.

MOÀS

Oh, no!

SOFÍA (*amb fals sentiment*)

No m'heu estimat mai vos, Moàs! Allunyeu-vos a l'instant d'aquí. Via fòra! No sou aquell Moàs que jo'm creia.

MOÀS

Vull ser aquell Moàs que vos voleu. Ara mateix digueu-me què cal fer. Dieu que dorm a la palliça, la criatura?...

SOFÍA

Pst! Es aviat. Aquí podria venir algú. Seguiu-me a l'hort i us diré el meu projecte...

MOÀS

Entretant voldria...

SOFÍA

Què, Moàs? Demana.

MOÀS

Força menjar i bon beure.

SOFÍA

Anem, i prompte allà mateix te'n portaré.

MOÀS

Beure del millor que tingueu.

SOFÍA

Un moment de paciència. Passa davant. (*Pera sí.*) I en quan al beure, te'n donaré prou pera que t'embriaguis fins a tant que'l cervell te vagi de tort, però no els passos. (*Segueix a Moàs cap a l'hort. Un moment de pausa. Entra Privat, que ve del carrer.*)

PRIVAT

Si l'amor es agrait, de que'l serveixi tant be, m'ha de fer trobar una donzella la més graciosa d'aquest món. (*Entra Noemia pressosament.*) Ah! Sou vos? Sabeu si l'amor es agrait, mestresseta?

NOEMIA

Digues, Privat, que estic amb una ansia mortal. Tot el carrer que vaig darrera teu. Li has parlat, oi? Què li has dit? Què t'ha respost? Com l'has trobat? Trist, seriós, enfadat amb mi? En quin lloc l'has vist? Ha pronunciat gaires vegades el meu nom?

PRIVAT

Com respondre a tantes preguntes al hora? Sí, li he parlat. Així que'm veu me diu: «Es Noemia qui t'envia?» Jo li dic: «Ella mateixa.» I veus aquí que'm dona una estreta de mà talment com si jo fos la propria Noemia... Així, veieu? (*Li estreny la mà.*) No, encara més estreta...

NOEMIA

Ai! Me fas mal! M'has masegat la mà, Privat!

PRIVAT

Me sembla que, venint d'ell, no podia fer-vos mal...

NOEMIA

La pressió de les teves mans no es pas la seva; no's pot transmetre el tocar com les paraules. Digue-m les seves, que això sí que'm causaria alegria.

PRIVAT

Les seves paraules no les recordo totes, ni jo sabria dir-les com ell. Contenteu-vos amb saber que a cada quatre paraules hi posava tres Noemies. Endemés, l'he trobat trist i capficat perquè ahir nit no vareu comparèixer a l'hort quan ell us hi esperava.

NOEMIA

Li has dit el motiu? Li has contat res de lo que va passar ahir a casa?

PRIVAT

No, mestressa.

NOEMIA

Ben fet; jo tampoc n'hi dic res en la meva carta. Aquesta nit li ho diré tot. Li has donat al meva carta, oi?

PRIVAT

L'ha devorada, com un afamat un troç de pa, i hauríeu vist que la seva cara s'anava reanimant com un llum al posar-hi oli...

NOEMIA

I no ha dit res?

PRIVAT

Que aquesta nit vindrà a l'hora que li dieu, i que en tot seguirà fidelment les vostres ordes. I ara us hauria de fer un petó, si vos m'ho permetessi, mestresseta...

NOEMIA

Com un petó! Sabs que ets molt atrevit, Privat?

PRIVAT

L'Avelí m'ha dit: «Digues que li envíu un petó...» I jo voldria saber com s'envia un petó, si ningú s'encarrega de donar-lo...

NOEMIA

Privat, això es una pensada teva...

PRIVAT

Deixeu-me, doncs, anar al cafè fins que l'amo torni.

NOEMIA

Per mi, ves allà ont vulguis. No tardis massa, que no t'hagin de renyar, Privat.

PRIVAT

L'amo tardarà a venir aquesta nit amb el medicament. Quan arribi deurà voler curar la bestia. Me posaré vora la porta i sentiré el trot del seu cavall...

NOEMIA

Anem! T'acompanyo fins a mitg carrer...

PRIVAT

Aont aneu tant a deshora?

NOEMIA

A casa la Francisca Duc; ara ja'n venia, i no l'he trobada a casa. Però ves... No m'esperis, Privat. Ja hi aniré sola. No sé què tinc aquesta nit. Tot ho faig amb por...

PRIVAT

Esteu blanca; tremoleu... Alliteu-vos desseguida, Noemia, que potser esteu malalta. Creieu-me a mi, no sortiu més de casa aquesta nit.

(Se'n va cap al carrer.)

NOEMIA

Es inútil que vulgui ocultar la meva torbació. Aquest l'ha coneguda. Tots la coneixerien. No vull veure ningú. Deu meu! No tinc sentiments més que pel meu amor? No soc filla ni germana? Soc no més una dona folla d'amor? De res me sento mentres ell me vulgui. Que la mare no'm

vegi. (*Una pausa.*) Potser després me mancaria l'ocasió o la força que ara'm sobra... Adeu, casa que no ets la meva! Adeu, totes les coses estimades i no meves! Adeu, bon pare sense esser-ho, i tu, bon germà, i tu, mare dolenta! Ja sols amb ell puc ser ditxosa! Avui comença la meva sort o la meva desgracia!

(*Se'n va pel carrer. Una pausa. Ve Sofia i entra a la casa. Darrera d'ella, un moment després, ve Llucià. Al replà's troba, cara a cara, amb sa mare, qui surt de la casa portant mitg pa, una botella de vi i vianda dintre d'un tovalló.*)

LLUCIÀ

Ont aneu, mare?

SOFÍA

D'ont surts, Llucià? Ont eres?

LLUCIÀ

Dieu-me, ont aneu?

SOFÍA

Respon-me tu; no'm sents? Ont eres, te dic?

LLUCIÀ

Jo us dic: ont aneu amb aqueix pa, aqueix vi i això amagat? Responeu-me, si us plau.

SOFÍA

Respon-me tu primer. D'ont vens?

LLUCIÀ

A qui aneu a socórrer amb aquesta minestra?
De quan ençà us heu tornat caritativa, mare?

SOFÍA

Sí, fill meu: m'he tornat caritativa.

LLUCIÀ

A qui va destinada la vostra caritat? Pera qui
es el pa, el vi i lo demás que porteu?

SOFÍA

Aquest pa, aquest vi i lo demás que porto es
pera una pobre dòna que viu allà als afòres, en
una miserable barraca de troncs i palla que dona
al camp.

LLUCIÀ

Com se diu aquesta dòna?

SOFÍA

Crec que li diuen la Xollada.

LLUCIÀ

De què la coneixeu aquesta pobre dòna?

SOFÍA

Aquest vespre m'ha vingut a contar llàstimes.
Jo li he dit: «abans d'anar-me'n al llit us enviaré
socors...» i ara li portava això...

LLUCIÀ

Aquesta persona, no es digna de la vostra caritat. Ja la conec, jo; no la mereix; no vull que li porteu.

SOFÍA

Li ho he promès; què dirà de mi? No més una vegada. Serà la darrera caritat...

LLUCIÀ

Mare, la vostra caritat es deshonrosa. Llanceu aqueix pa, llanceu aqueix vi...

SOFÍA

Per què tindria de llançar-ho?

LLUCIÀ

Mare, us dic que llanceu això...

SOFÍA

No puc fer una bona acció, un dia?

LLUCIÀ

Si totes les feu com aquesta...

SOFÍA

Què vols dir?

LLUCIÀ

No m'heu comprès, encara?

SOFÍA

No sé com parles. Tu'm creus en tot dolenta. Mes, ja que tu ho vols, torno a casa aquesta minestra...

LLUCIÀ

Pobre Moàs! Tant afamat que està! Porteu-li això...

SOFÍA

Moàs! Què dius de Moàs! Per què treus aquest imbècil?

LLUCIÀ

Aneu, porteu-li lo que li heu promès, a l'imbècil de Moàs.

SOFÍA

Aont es? Què dius ara? Per què'm mires amb aquests ulls, fill meu?

LLUCIÀ

No tenia sòn, ni ganes d'anar al cafè, ni de parlar, ni de veure a ningú. Jo que me'n vaig a l'hort. Allí pensava en el trastorn de casa, quan arribeu vos acompanyada del Moàs. Ni fet a posta pera espiar-vos hauria caigut millor... Jo m'estava ajaçat dintre l'herbei... No ho he pogut entendre tot, però he sentit ja prou... Moàs deia: «Me repugna, me repugna... Se tracta d'una criatura indefensa...» Per això us he dit que la vostra caritat era des-

honrosa... deshonrosa... deshonrosa... Eh! m'enteneu 'ara? Llanceu això! (*Li tira enlaire.*) Que'l vostre Moàs ja qui sab ont es! D'allí l'he tret a puntades de peu!

SOFÍA

Persona més desgraciada que ta mare!... Res li surt be!

LLUCIÀ

Desgraciada? Un altre nom mereixeríeu! Què maquinaveu amb aquell imbècil de Moàs? Eh! Digueu! Quin mal li voleu fer an aquest pobre petit que ahir va portar el pare?

SOFÍA

Ai! ton pare passarà per bo, ni que fassi dimonis, i jo seré un dimoni ni que fassi àngels... Ai, fill meu! quina desgracia la meva, que tothom m'aborreix!

LLUCIÀ

Deixeu-vos de planys i responeu: Per què us anaveu a valdre d'en Moàs contra el petit?... Què li volíeu fer?

SOFÍA

Ai, Deu! Com si li haguéssim volgut fer algun mal! Una cosa tant senzilla! Oh! Tots aneu contra mi, a casa! Jo no hi podré viure! Tots contra mi! Tots contra mi! (*Plora.*)

LLUCIÀ

No ploreu i responeu: Per què'l volíeu allunyar de casa, el petit?

SOFÍA

Ah! Per què? Per què? Jo no tinc cap arma; ton pare les té totes! A mi ningú'm creu; an ell, tothom... I be; jo volía fer una prova; jo volía allunyar aquest petit pera descobrir si es el seu fill. Allavors hauríem vist l'Aleix posant el crit al cel... Allavors no hauría pogut dissimular més, i vosaltres m'hauríeu cregut una vegada a la vida...

LLUCIÀ

La gelosía us fa tornar dolenta.

SOFÍA

Ton pare m'hi ha fet tornar.

LLUCIÀ

Ell es un home bo.

SOFÍA

Hi ha bons pitjors que cap dolent. Que poc coneixes encara el món, fill meu!

LLUCIÀ

No sé què voleu dir.

SOFÍA

Es un home orgullós, encara que no ho sem-

bli. Sembla que estimi als altres de tant que s'estima a sí mateix. Tot ho fa pel seu bon nom; res pel bé dels altres. Pel seu bon nom sacrificaria a Deu i a sa mare! No en và li diuen el gran Aleix! No te'n fiis d'aquests que ostenten davant del públic tant gran nomenada de bons. Tot lo bo ho treuen fòra i per dins són odiosos!

LLUCIÀ

Per què'n parleu així, del pare? Després de lo que varem saber ahir, gosaríeu encara dir-ne mal?

SOFÍA

No; si no te'n vull dir mal. Ell no us ho ha dit encara, tot lo que ha fet per mi. Ell no us ho ha dit qui era jo abans d'entrar en aquesta casa...

LLUCIÀ

Qui ereu vos?

SOFÍA

Si vosaltres ho sapiguessiu, trobaríeu molt més gran lo que va fer ton pare.

LLUCIÀ

Molt més gran an ell; i a vos?...

SOFÍA

Molt més baixa, fill meu... Però potser m'estimaríeu més. Quantes vegades m'han vingut ganes de confessar-vos...

LLUCIÀ (*abatent-se*)

No; no confesseu.

(*Pausa.*)

SOFÍA

I sí, que jo tinc necessitat de dir-t'ho.

LLUCIÀ

Ja ho comprenc tot. Per què sentir-ho dels vostres llavis?

SOFÍA

M'odíes, Llucià?

LLUCIÀ

Us tinc llàstima.

SOFÍA

Bona es la llàstima. Escolta-m, i potser m'estimaras.

LLUCIÀ

Ja us estimo; sou la meva mare.

SOFÍA

No, que'l vostre amor es tot pel gran Aleix. Ell m'ha robat el vostre amor. Potser sí que això m'ha fet dolenta. Oh! jo no ho era, no, quan vaig conèixer el teu pare! Era una noia que'l seu mal cap l'havía perdut; però jo't juro per la meva mare que no era dolenta! Sols al costat del gran Aleix m'hi he tornat. Ell es com un d'aquests

grans arbres que al seu voltant tots els demás s'hi assequen. No ho es, no, de bo el teu pare! Potser ni ell mateix ho sab; potser a la vista del món no ho sembla així; però no ho es, de bo, un home com el teu pare!

LLUCIÀ

Sí; potser es veritat que pera vos no ho ha estat.

SOFÍA

A mi m'ha fet molt mal. Prou me'n recordo com era jo als divuit anys; tenia un cor molt dol; jo no feia mal a ningú; tothom me'n podia fer a mi. Allavors vaig conèixer a ton pare, que havia fugit de casa i feia a ciutat una vida alegre. Jo ja tenia la Noemia... Lo que va passar ja ho sabs: ton pare s'havia enamorat de mi. Me deia que'ns casaria-m, que faria de pare a la meva filla, que jo seria la mestressa de casa seva... A mi'm convenia sortir d'aquella situació i'm deixava estimar. Ton pare era un home hermós i ben plantat. Tot lo demás ja us ho va explicar ell ahir. Sí, es cert que un dia se'm presentà amb la xarreta i'm digué: «Au! Ha arribat l'hora de que siguis la meva muller! Tu i la nena cap a casa.» El vaig seguir confosa; pel camí no'ns deiem res; ell m'abraçava sovint. Però no sé quin misteri m'aterroritzava. Encara no creia lo que veia. Me venien ganes de saltar de la xarreta i fugir camps a través amb la Noemia al braç. No'm sentia digna d'aquell home, el seu amor me commovia fins

a fer-me plorar, i, amb tot, jo no podia dir que l'estimés. Arribem aquí; el pati estava igual que avui. Al trot de l'euga ja els dos vells havien sortit al replà, i aixís que la xarreta s'atura, l'Aleix, alçant la Noemia en sos braços, diu: «Aquí teniu la meva filla, pares; i aquesta es la que ha de ser la meva dòna!»

LLUCIÀ

Oh! Això es hermós i gran! Sols un home com el pare es capaç de fer-ho.

SOFÍA

Sí, fill meu, sí, que va ser hermós i gran! I quan vaig entrar a la casa, entre'ls dos vells, i l'Aleix portant al braç la meva filla, per primera vegada me vaig sentir tota d'aquell home. Però poc temps després...

LLUCIÀ

Què va passar?

SOFÍA

Vaig adonar-me que si jo era d'ell, ell no era meu... Ens havíem casat, havien mort els seus pares; i l'Aleix, aquí a casa, ja no més hi portava l'enuig que li deixaven les aventures amb altres dònes i les xalades amb la colla dels companys. Ah! per això ahir, quan vaig veure que alçava aquell minyó tal com un dia a la Noemia, amb el mateix gest i la mateixa cara, la gelosía m'enve-

rinà el cor i no vaig saber-me contenir! Per això mateix avui tractava d'allunyar-lo de casa, no pera fer-li cap mal, sinó pera descobrir del cert si es un fill seu!

LLUCIÀ

I ara vull que ho sigui! No podríeu estimar-lo com ell a la vostra filla? (*Ella resta callada.*) No responeu? Es que us avergonyeix lo que anaveu a fer? Sí, sí. Avergonyiu-vos! Compareu-ho amb lo que va fer ell. Avergonyiu-vos i ploreu. Ploreu força, ploreu força, pera que les llàgrimes us fassin tornar més bona!

SOFÍA

Bona! Ho es tothom qui vol, de bo? Jo devegades m'ho he preguntat: « Per què no ets més bona? » Hi ha persones que tenen un verí i un fel dintre del cor que no'ls deixen ser bons. I de les seves maldats no'n tenen la culpa aquells que'ls han enverinat el cor? Jo ho sé de mi perquè no soc més bona. Tot lo que faig pera ser-ho es perdut; no se la sent, no se la veu la meva bondat; té de morir dintre de mi. Jo, fent molt, ja no seré mai bona; ell ho serà sense fer res.

LLUCIÀ

Me feu pietat.

SOFÍA

També jo he sentit ganes d'ésser bona, d'aparèixer bona als ulls dels meus fills y no he pogut

mai. El meu passat m'ho privava. Ell s'ha posat sempre entre jo i vosaltres com un obstacle. El meu passat i el teu pare, que mai m'ha ajudat a fer-me bona. Ell no ha sabut o no ha volgut acabar lo que tant be va començar. No m'ha fet digne d'ell; ell ha volgut brillar tot sol amb tota la glòria del bon nom, i a mi m'ha tingut sempre en la fosca, pitjor que's té una esclava. Ell no ha volgut mai que jo sigués tant com ell. Oh, l'orgullós! Si me l'ha fet pagar car tota la vida el bé que un dia va fer-me! Oh! tu no has sabut mai què ha estat ton pare!

LLUCIÀ

Us ha faltat, ja ho crec; però vos tampoc li heu sabut perdonar les seves faltes.

SOFÍA

Ah! Caldria, doncs, a l'home un fet sol pera perdonar-li les faltes de tots els dies? No, fill meu!

LLUCIÀ

I per què no? Tots tenim flaqueses; no gaires tenen en la seva vida un fet tant hermós com el del pare.

SOFÍA

Ton pare no ha estat mai més digne de lo que va fer allavors. Oh, no sabs tu tot lo que ha fet ton pare! M'ha tingut sepultada sota aqueix secret, que ha estat la meva desgracia. Per ell he

sofert totes les seves baixeses en silenci, per ell s'ha anat enverinant la meva ànima i per ell he perdut el vostre amor.

LLUCIÀ

El nostre amor no l'heu perdut ni ara ni mai.

SOFÍA

Jo no havia d'haver guardat aqueix secret. Us ho havia d'haver dit tot a tu i a la Noemia, a l'entrar en ús de raó. No hi ha res com la veritat, per crua que sembli. I m'havia de plantar cara a cara amb el gran Aleix, sense la por d'haver d'ocultar res davant de vosaltres. Ara ja es tard. La llei ja està complerta. Ell té una vida de gloria i jo l'infern. Ah! que poc sortosa he estat! Ell sol es el bo: ell sol! Ell, el que s'ha fet seus els cors! Jo, l'odiada de tots!

LLUCIÀ

No, mare, que també us estimem.

SOFÍA

Amb quina fredor ho dius! Ni un mot de consol!

LLUCIÀ

Mare, jo us juro que us estimo més que abans.

SOFÍA

Ni una paraula de recriminació pel gran Aleix. Creieu que després de lo que ha fet per la meva filla té dret a tot i jo a res?

LLUCIÀ

No, mare.

SOFÍA

Creieu que està be córrer amb les altres dones, passar la vida entre companys de gresca, per hostals i tavernes, com un disbauxat?

LLUCIÀ

De cap manera, mare.

SOFÍA

Creieu que es un bon home el que es bo pera tothom i dolent pera la seva muller; que es casat i viu en etern fadrinatge, i que, además, es orgullós, bevedor, xerraire, renegat i malgastador? D'això'n dieu un bon home, vosaltres? Respon! Digües! Digues que no, no i no! encara que no més sigui pera complaure a la teva mare!

LLUCIÀ

Mare, per què'm voleu obligar a dir mal...

SOFÍA

Ah! L'amor que tots li porteu! Això es lo que m'encén el cor! Jo no ho puc resistir. Pendré la Noemia i me n'aniré de casa. (*Entra a la casa.*)

LLUCIÀ

Ja es ben de plànyer, també, la pobre mare. (*Se senten patejar els cavalls.*) Bo! Què tenen ara

aquests cavalls? (*Va cap als estables. Del carrer entra Noemia plorant.*)

NOEMIA

Covard! Traidor! Traidor i covard a la vegada! Es aqueix l'amor dels homes? Ai de mi, que vivia enganyada! M'estima, i no'm vol amb ell a l'anarse'n a la seva terra...; no'm vol amb ell, i diu encara que m'estima! Qui fa més? Jo de venir amb tu, o tu de pendre-m? No m'ho deies, cada dia: « Anirem al meu país, a l'hermosa Valencia? » Ah! dolça Valencia, tant amarga pera mi! Ara t'espantes, ara que jo he tret el meu coratge! Me deixes entornar sola, plena de vergonya! Ara conec que mai m'has estimat! Home vil i traidor! (*Una pausa.*) Com viuré aquí dintre? Tot el món me sembla una presó i tothom enemic... Mes a tot arreu estaré millor que aquí... (*Va per fugir. Llucià, que ve de l'estable, la deté.*)

LLUCIÀ

Noemia! Noemia! Ont vas?

NOEMIA

Ai! Ets tu, Llucià? M'espiaves?...

LLUCIÀ

Com t'havia d'espiar, si't creia en ta cambra ben adormida? Per què plores? I ont vas en aquesta hora de nit?

NOEMIA

Vinc de casa la Francisca Duc. Després de sopar, al quedar sola, m'he sentit com una punyida aquí, sota del cor, i m'he espantat de trobar-me sola...

LLUCIÀ

Tu fugíes i no arribaves, Noemia. Ont anaves, plorant?

NOEMIA

No'm preguntis res.

LLUCIÀ

Ens anaves a deixar, Noemia? Fugíes de casa?

NOEMIA

No es casa meva, aquesta.

LLUCIÀ

Doncs, ont es casa teva?

NOEMIA

Enlloc del món!

LLUCIÀ

No sabs el disgust que anaves a donar al pare!

NOEMIA

No li diguis res a ton pare.

LLUCIÀ

Per què dius ton pare i no el pare, com abans?

NOEMIA

No porto la seva sang.

LLUCIÀ

Un pare no'l fa la sang; les obres són els pares.

NOEMIA

Ai, Llucià!

LLUCIÀ

Per què tremoles? De veres estas malalta? Tens fred? Vina, germana meva; acosta-t als meus genolls; espera que cobreixi les teves espatlles amb la meva brusa. A mi m'ho contaras tot. Per què fugies? Ont aniries tota sola pel món?

NOEMIA

Fugia per l'amor; l'amor m'ha trait, l'amor m'ha enganyat, m'ha deixat sense vida. Faré lo que tu vulguis. No tinc força pera fugir, ni pera pendre cap decissió tota sola... si tingués forces pera morir-me...

LLUCIÀ

Morir als vint anys?

NOEMIA

Que sola i trista al món! No tinc amor, no tinc ningú.

LLUCIÀ

Si l'amor t'ha trait, ton pare i ton germà no't trairan.

NOEMIA

Avui no tinc res i ahir tot ho tenia. No tinc esma pera viure.

LLUCIÀ

Costa tant poc de viure, germana meva!

NOEMIA

Me dius germana i no t'ho soc, Llucià.

LLUCIÀ

Ah! Deu ho hagués volgut que no m'ho fossis!

NOEMIA

Per què dius això? Per la meva mare? Perquè la meva mare no hagués estat la teva?

LLUCIÀ

Deu sab be que no!

NOEMIA

Doncs per què ho dius? Perquè jo't porto una deshonra?

LLUCIÀ

Deu sab be que no, dolça Noemia! Qui pogués
esser el teu marit i no el teu germà!

*(La besa al front. Se sent el pas del cavall del
gran Aleix.)*

LLUCIÀ

Sents? El Boig! Vaig a obrir-li la porta. Ves-
te'n a dormir, Noemia.

SOFIA *(apareixent)*

He sentit el cavall de l'Aleix. Ah! Volíes fugir
tu. Ja parlarem, ja fugiras...

ALEIX *(entrant amb el cavall)*

Com es que tots vetlleu?

LLUCIÀ

No es pas molt tard pera extranyar-te'n.

ALEIX *(descavalca)*

Us juro, fills meus, que estic cansat. Mes de
què? Què he fet? Té, Llucià, porta-m el cavall
a l'estable. *(Llucià se'n va amb el cavall.)* Bon
Deu! Baixo de cavall i no tinc ganes d'estar dret.
Deixeu-me asseure aquí. *(Als esgraons del replà.)*

NOEMIA

Es que no us trobeu be?

ALEIX

Sí, a fe!

NOEMIA

No'n feu pas la cara. Entrem a dins i pendreu alguna cosa.

SOFÍA

Sí, Aleix, digue-ho, si't convé alguna cosa.

ALEIX

Sofía, dona-m una copa d'aquella ratafia de nous que es feta de la mare. Això'm reconfortarà més que tot.

SOFÍA

Ai, Deu! Ara no recordo ont es; me sembla que no'n queda, Aleix.

NOEMIA

Sí, encara'n queda; ja sé ont es.

(Entra a la casa.)

SOFÍA

Vina, Aleix; estaras millor a dintre.

ALEIX

Fa una bona nit. Plau-me estar aquí a la fresca.

SOFÍA

Per què no venies més aviat, no trobant-te be?

ALEIX

He tingut feina. He anat a casa d'un notari.

Vaja, que he fet testament. He dotat a la Noemia. Cal pensar en demà. Jo podia morir sense testar, i la teva pobre filla...

SOFÍA

No sé com agrair-t'ho, Aleix.

ALEIX

Ara ja ho sabs. Pots dir-li tu mateixa qualsevol dia. Sabs?... Tu mateixa li dius...

SOFÍA

Jo mateixa! Quina manera de voler humiliar-me! Dir-li jo mateixa! No ho esperis això!

ALEIX

Per què? Qui millor que la seva mare?

SOFÍA

I a mi com me deixes, Aleix?

ALEIX

Com te deixo?

SOFÍA

Sí, en el teu testament, com me deixes?

ALEIX

Si jo mor primer, ja ho sabras quan serà l'hora.

SOFÍA

Està be, Aleix.

(Pausa.)

ALEIX

Ah! Ja ho sé que en aqueix instant me desitges la mort!

LLUCIÀ (*venint amb unes alforges*)

Pare, voleu curar el cavall ara mateix?

ALEIX

No, espera-t una estona.

LLUCIÀ

Esteu groc; la veu us tremola, pare...

ALEIX

Estic marejat.

LLUCIÀ

No feu el valent si no us trobeu be.

ALEIX

Te dic que es com un cansament i res més.

NOEMIA (*venint amb una copa de licor*)

Perdoneu-me si he tardat.

(*Ofereix la copa a l'Aleix*)

ALEIX

Això es una beguda bona. L'olor sola ja retorna. (*Beu.*) Ah! Sembla que un begui la bondat i la fortalesa dels pares morts! I tant mateix ja

s'acaba, aquest licor fet per la bona mare! Quants anys té? Més de quinze! Per què no vas voler aprendre de fer-lo quan la mare t'ho deia? Ara, dintre la bona estiva vella hi posaríem el suc nou, i no faria la tristesa de veure que una cosa tant bona s'acaba. (*Aleix beu, saboreja llargament el licor. Sofia se'l mira amb odi.*) Cert es que sols m'has volgut donar amargues begudes, tu.

SOFIA

Aleix, repapieges; cuida-t, si estas malalt. Entra, Noemia; tinc de dir-te alguna cosa.

ALEIX

La veritat es que m'ha sortit ben esquerpa la meva dòna.

SOFIA

La veritat es que l'Aleix m'ha sortit ben traidor.
(*Entra a la casa seguida de Noemia.*)

LLUCIÀ

Esteu malalt, pare, i no voleu entrar a dins?

ALEIX

Queda-t, parlarem tu i jo. La frescor de la nit m'agrada. (*Pausa.*) Estic trist, Llucià.

LLUCIÀ

Ploreu, pare? No us havia vist plorar mai.

ALEIX

Es la segona vegada; l'altra també'n tenia la culpa ella.

LLUCIÀ

Per què us hi vareu casar?

ALEIX

L'he estimada molt. No vaig parar fins que la vaig fer meva. Però a cada sacrifici que he fet per ella, m'ha respost amb una ofensa. Per què això? Encara no ho comprenc. Potser sí que hi ha ànimes en les quals les bondats dels altres no hi desperten més que mal i odi. Si es així, ta mare es una d'aquestes. Ella m'ha odiat tant com jo l'he estimada, que ha estat molt. Això potser no t'ho hauria de dir, fill meu... però ets un home. Ara, i de molt temps abans, ja no l'estimo. No, no'ns estimem. Dir això a un fill es trist; potser es un pecat dir-li aquestes coses. Ta mare i jo vivim, doncs, sense amor, fill meu. Així vivim ta mare i jo: pitjor que dues besties feres.

(Un silenci. Aleix abaixa la testa.)

LLUCIÀ

Ha estat ben diferenta de com la devíeu somniar, la vostra vida de matrimoni.

ALEIX

Pse! Fins ara rai! Jo, no trobant la felicitat a casa, he fet el boig a fòra, he fet molt el boig.

Mes ara la vellesa s'acosta. Viure com vivim ta mare i jo, quan la vellesa truca a la porta, es una cosa molt terrible. I ara tremolo per la sort d'aquesta pobre Noemia...

SOFIA

(apareixent de sobte al replà de l'escala)

Aleix, diu la Noemia que se'n vol anar de casa.

ALEIX

Que se'n vol anar?...

SOFIA

Diu que anirà a servir. No seré pas jo qui li privi. Ja es dòna; ja sab lo que li convé. Que se'n vagi, no us sembla?

LLUCIA

Ah, no! La Noemia no sortirà de casa!

ALEIX

Lo mateix dic jo.

SOFIA

La Noemia es meva i jo li permeto que se'n vagi.

ALEIX

Es teva? I què has fet per ella? I per què es teva la deixes marxar de casa?

SOFÍA

Aquí no es casa seva.

ALEIX

Sí que ho es; per això l'he dotat.

SOFÍA

Ella rebutja el teu dot.

ALEIX

Ella rebutja?... Ho ha dit ella això? Ella o tu?
Respon: qui es que rebutja?...

SOFÍA

Ella i jo! No vull que visqui més temps en una casa...

ALEIX

I qui ets tu? A veure; Noemia, Noemia! Vina aquí a l'instant. (*Noemia apareix.*) Respon. Tu vols deixar-nos? Tu rebutges el meu dot? Digues; no callis! (Un silenci.)

LLUCIÀ

Parla, germana.

ALEIX

Digues: tu no acceptes lo que jo faig per tu? Per què calles? Si ho rebutges, respon, en nom de Deu!

NOEMIA (*en plor*)

Jo no ho mereixo.

ALEIX

Que no ho mereixes? Què no mereixes tu, dolça criatura?

NOEMIA

Digue-li tu, Llucià, que no ho mereixo; tu, que sabs com anava a fugir.

LLUCIÀ

Ah, sí! Però fugies desesperada, perquè l'aimant t'ha sigut traïdor...

SOFÍA

Això no es cert! Ella no'n té d'aimant! Ho veus? Volia fugir sense dir-nos res. Aquí la tens la prova; ella mateixa t'ho confessa que volia fugir.

ALEIX

I be, sí! Així que sab que jo no soc el seu pare vol fugir de casa. Què hi respons? Per qui es la vergonya?

SOFÍA

Això ja ho esperava.

ALEIX

Ho esperaves i li descobreixes? Fins de la teva filla has estat gelosa?

SOFÍA

Sí; gelosa que t'hagi estimat més a tu que a mi, mentres ha cregut que eres el seu pare! I ara ho dic ben alt! Per això vaig parlar! Ja estava cansada de la teva falsa bondat, que ella t'ha servit pera tenir-me pitjor que al teu goç, tot i semblant als ulls de la gent el millor dels homes!

LLUCIÀ

I ho ha estat el millor dels homes!

SOFÍA

El millor dels homes! Potser sí que ho ha estat pels altres, no pas pera mi!

LLUCIÀ

Potser sí que'l pare s'ha deixat portar per alguna follia, mes vos havíeu de saber perdonar-l'hi. Vos no sabeu què cosa es córrer per pobles i masíes amb el cavall, sempre alegrois, com qui va a una festa. Un no's pot escapar de cometre alguna follia. Jo ja ho comprenc, i això que soc molt jove; són coses aquestes que'l nostre ofici les porta.

ALEIX

Sí, es cert que he fet el boig per aquests mons de Deu! L'anar amb el cavall per pobles i masíes m'ha donat belles ocasions, i algunes les he aprofitades. L'ofici s'ho porta, com diu en Llucià; però això no ha tingut importancia en la meva

vida. Oh Deu! Així com a l'arribar a una casa se m'ha donat el millor vi i la fruita més hermosa i el pa més tendre, també algun cop m'ha donat les seves frisances la mestressa. Però es que una dòna que se t'ofereix axí, tant a la bona de Deu, pot arribar a estimar-se com la que t'ha costat patiments i llàgrimes? I no! De cap manera! Jo't juro que no he sentit per aquestes dònes més passió que la que ha pogut sentir el meu cavall per l'euga! I d'això has estat tant gelosa per amargar la nostra vida?

SOFÍA

D'això has estat tant gelosa, dius! Ai, Deu! que no tens entranyes ni sentits d'home, tu? Que no sabs, per ventura, lo que es una dòna ofesa?... No sabs que la dòna que estima, ja està gelosa tant sols de que se li mirin l'home? Ah! tu no ho sabs perquè no has estimat mai una dòna sola! El gran Aleix i el seu cavall han fet sempre bona parella!

ALEIX

Calla, Sofía, sinó davant dels teus fills...

SOFÍA

Què vols que calli? Què vols que calli, si tu mateix no has sentit ara vergonya de confessar-ho davant seu?

ALEIX

No m'avergonyeixo de confessar-ho, perquè si he fet el boig tu n'has tingut la culpa. No

has sigut tu, amb la teva duresa de caràcter, amb el teu cor aspre, la qui m'ha conduït a tota mena de follies? Ah! altra cosa hauria sigut de mi amb una dòna dolça com la teva filla! Jo vaig casar-me pera estimar una sola dòna...

SOFÍA

Pera estimar-les a totes fòra la teva.

ALEIX

Pera estimar la sola dòna que'm sabés fer ditxós, lo que tu no has sabut, o no has volgut fer mai.

SOFÍA

Tampoc tu a mi m'has fet ditxosa, i amb tot, jo no t'he faltat.

ALEIX

Mal llamp de Deu! No m'ho retreguis més, si no vols que m'encengui! Sí, sí i sí! T'he faltat; ja ho sé, t'he faltat! Ara vull donar-me jo tota la culpa. Sí, t'ho confesso; t'he faltat bestialment. Perquè l'home està fet així: es carnal, es baix, com les besties, i pitjor que elles. Però també vull dir les teves faltes. Després de lo que havia fet per tu i la teva filla, què hi he trobat sempre en el teu cor? Duresa, desamor, odi...

SOFÍA

Sempre'm retreus lo de la meva filla. A mi'm devies l'amor, més que an ella. Per ella ja havies

fet prou. Ah! Tant de bo que no ho haguessis fet mai! Potser això té la culpa de tot! Tu sols has volgut veure en mi la mare, la mare que, agraida de lo que han fet per la seva filla, ha d'estimar ni que se la tingui més oblidada que una bestia! I a mi, la dòna, la dòna assedegada i folla d'amor, que vol ser estimada per sí mateixa, la dòna gelosa i egoista que quan li roben l'amor se torna pitjor que una fera, a mi m'has deixat per les altres...

ALEIX

Jo't juro que sempre, al tornar de les meves sortides, ha sigut pensant en tu, duent-te tota al cor, mirant amb fàstig les passades aventures... Jo't juro que he tornat aquí amb amor, amb un desitg ben diferent del que havia sentit per les altres dònes. I a l'arribar aquí he trobat més duresa, més desamor; t'he trobat dolenta amb mi.

SOFÍA

Te tornava l'amor que tu m'havies guardat.

ALEIX

Escolta dues paraules, Sofía. Tu tens culpa i jo tinc culpa: no'ns fem retrets...

SOFÍA

Sí; no la varem endevinar la jugada, al casar-nos...

ALEIX

Podíem ser més ditxosos. Què hi farem? Però

pels nostres fills jurem viure en pau d'avui en endavant. Jo m'he confessat; quedo net davant d'ells; fes tu lo mateix; no siguis hipòcrita. Aixís quedarem nets l'un i l'altre. Podrem començar una vida nova... I doncs s'han acabat les follies i s'acosta la vellesa, que s'acabi el viure malament... Ho vols pels nostres fills?

(Un silenci.)

NOEMIA

Jo no puc callar-me. Jo estimo aquest home com un pare i no'm moc del seu costat. I li diré sempre pare.

ALEIX

I jo filla meva, dolça Noemia meva! *(A Sofia:)* Perquè aquets dos visquin ditxosos, com a veritables germans, vols que vivim tu i jo en bona pau? Jo t'he faltat, però t'he fet molt bé. Me vols perdonar, me vols tractar amb un xic d'amor, ara que començo a envellir?

LLUCIÀ

Jo us juro que a la primera baralla me n'aniré de casa. I no faré com la Noemia, que, com a dòna, es feble, i li manca força pera anar-se'n. Si jo m'en vaig, no'm veureu mai més!

NOEMIA

El cor se'm trenca. Ningú se n'anirà. Mes si la pau no hi es, vos ne tindreu la culpa. I allavors sofrireu més que mai de veure que tot el nostre

amor es per aquest home. I a vos, que m'heu dut en les entranyes, amb pena us diré mare, i an ell, de qui no porto una gota de sang en mes venes, li diré pare, amb tot el goig del cor. Que pare i mare s'ho es no per la sang, sinó per les obres...

SOFÍA

A casa hi haurà pau. No'n parlem més. No'm dongueu tots la culpa!

LLUCIÀ

Enhorabona! No'n parlem més; això! Pare, anem a curar el cavall, ja hem tardat massa...

ALEIX

Dintre les alforges, trobaras la capça de l'ungüent i una botella. *(Llucià ho treu.)*

Gracies, Sofía; avui es un dia tant hermós com aquell que vaig arribar aquí amb la Noemia als braços.

SOFÍA

Anem a curar la bestia!

ALEIX

Llucià, a l'estable hi ha llum, desfiles, draps i tot lo necessari. *(A Sofía:)* Vina tu, també.

SOFÍA

Anem! Tu, Noemia, ves-te'n a dormir.

(Se'n van Aleix, Llucià i Sofía pel fons)

NOEMIA

Ai! no, la pau no hi serà a casa! La mare no ho ha dit de cor. Els seus ulls la traïen. Ha parlat de pau i tenia la mirada plena d'odi. No'm resta cap consol ni altra esperança que fugir. Qui'm vol no m'es res; qui m'ho es tot no m'estima. (*Entra a la casa. Una pausa llarga.*)

SOFIA

(*de fòra estant, esgarrifada*)

Aquí! Socors! Valga-m Deu! Auxili!

NOEMIA (*sortint*)

Què passa?

SOFIA (*sortint*)

El cavall acaba de donar una coça a l'Aleix.

LLUCIÀ

(*apareixent amb son pare als braços*)

Què crideu, ara? Aquí, Noemia! Cuita, ajuda-m!

NOEMIA

Oh! pare!

LLUCIÀ

Corre, Noemia! El metge!

(*Noemia fuig corrent.*)

SOFIA

(*acostant-se pera ajudar a Llucià*)

Valga-ns Deu! Quina desgracia! Com ha sigut això?

LLUCIA

Calla, fera! Tu li has fet!

SOFIA

Perquè'm mires així? Jesús! Com li puc haver fet jo si el cavall...

LLUCIA

El cavall estava pacient. Tu li has enfonsat el puny al prim del ventre i ha engegat la coça...

SOFIA

Jesús! Més valdria morir que sentir això d'un fill!... Oh!...

ALEIX

Deixa-m morir als teus braços. Que no's parli més del gran Aleix... El bé que ha fet no l'ha privat de viure com una bestia, com un dels seus cavalls... i el seu cavall el mata!...

LLUCIA (*besant-lo*)

Pare! Pare nostre! Obriu els ulls! Mireu-me!

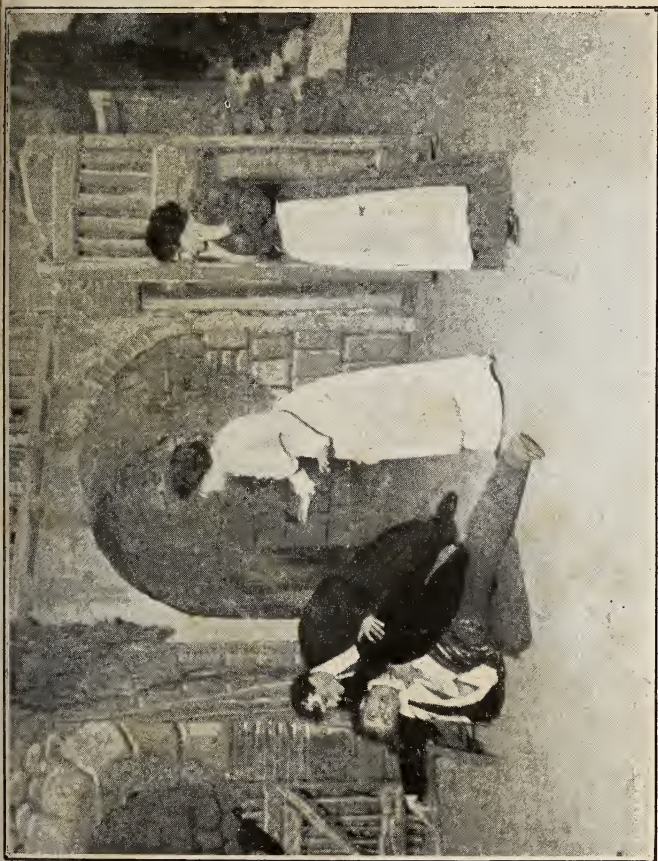
(Inclina el cap contra el de son pare i el besa.)

SOFIA

(esgarrifada de si mateixa)

Es horrorós! Me n'aniré. Mai més els podria mirar la cara.

FI

NOTA

Se prega als directors d'escena que tinguin en compte la present nota: el costat esquerre, amb tots els seus detalls, es convenient que passi a ocupar el fons, i vice-versa.

ERRADA IMPORTANT

En la pàgina 88, linia 7, allà ont diu: *Sents?*
El Boig! ha de dir: *Sents? El pare!*

Aquesta obra va ésser estrenada al teatre de Catalunya (Eldorado), en la primera temporada del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans, la nit del 4 de Maig de 1912, amb el repartiment següent:

<i>Aleix</i>	D. JAUME BORRÀS
<i>Sofia</i>	SRTA. CARME ROLDÁN
<i>Llucià</i>	D. CARLES CAPDEVILA
<i>Noemia</i>	D. ^a EMILIA BARÓ
<i>Aveli</i>	D. JAUME DONATO
<i>Moàs</i>	» RAMON TOR
<i>El Baster alegre</i>	» JOSEP BERGÉS
<i>Privat</i>	» AVELÍ GALCERÁN

Direcció a càrrec de D. JAUME BORRÀS

OBRES DE L'AUTOR

Diàlegs dramàtics

Diàlegs imaginaris

La dama alegre (3 actes)

Arrels mortes (3 actes)

Aigües encantades (3 actes)

La dama enamorada (5 actes)

Drama d'humils (1 acte)

L'ignocenta (1 acte)

L'Art Dramàtic (conferencia)

El gran Aleix (2 actes)

A PUNT DE SORTIR

Desamor (2 actes)

TRADUCCIONS

El marxant de Venecia, de Shakespeare

Els menestrals, de Gorki

EN PREMPSA

El poder de les tenebres, de Tolstoi

Otel·lo, de Shakespeare

